

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**ARMÁLISOK ÉS ARMALISTÁK A KORA
ÚJKORI BIHARBAN**

**A HAJDÚ-BIHAR MEGYEI LEVÉLTÁR EGYÉNI
CÍMERES NEMESLEVELEI (1535-1811) ÉS
NEMESI IRATAI ALAPJÁN**

Szálkai Tamás

Témavezető: Prof. Dr. Papp Klára

DEBRECENI EGYETEM

Történelmi Doktori Iskola

Debrecen, 2010.

1. Az értekezés témaválasztása, célkitűzései

A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Diplomagyűjteményében található kilencven nemeslevél többségének létezéséről lehetett ugyan tudni a régebbi szakirodalomból, a világháborúk és a heraldika „feudális áltudománnyá” nyilvánítása miatt azonban feltárásuk eddig nem történt meg. Az értekezés célja, hogy az eddig megjelent hasonló témájú publikációk egyszerű címerközlő jellegén túlmutató, a megyei nemesség későbbi kutatásához érdemben hozzájáruló alap kutatások elvégzése (megyei nemesi összeírások digitalizálása, katalogizálás, vagyoni viszonyokat feltáró tabellák, nemesi perek névlistájának elkészítése) nyomán született új információkat felhasználva, betekintést nyújtani a bihari armalista nemesség társadalmi-gazdasági viszonyaiba. Ebből következik, hogy az eddig általam feltárt források csak kis hányada hasznosulhat a jelen téma kidolgozásánál.

A kutatás két fő nyomvonalon indult meg: egyrészt társadalomtörténeti (felkutatni a nemességszerzők utódait, vagyoni viszonyok bemutatásával a társadalomban elfoglalt hely bemutatása, stb.) másrészt segédtudományi – oklevéltani (oklevelek külső és belső szerkezete, kiállításuk folyamata) és címertani (címerképek művészettörténeti kontextusba helyezése, címerfestészet, stb.) irányokban. A téma társadalomtörténeti vizsgálódásait az indokolja, hogy a II. világháború után – nagyrészt – ideológiai okokból visszaszorult a nemesség kutatása, mivel a rendszer egyszerűen reakciónak minősített minden erre irányuló törekvést. A Debreceni Egyetemen ekkor indult meg a Szabó István nevével fémjelzett agrártörténeti iskola, melynek kutatói nagyrészt a jobbágyság viszonyainak feltárására koncentráltak. A bihari nemesség kutatása ezért is fontos, hiszen a megye gazdasági-társadalmi viszonyai csak úgy rekonstruálhatóak, ha minden alkotóelemet vizsgálati körbe vonunk.

2. Az értekezés forrásai, metodikája

Az értekezés elkészítésénél nagy segítséget jelentettek a szakirodalomban korábban megjelent munkák, amelyek részben társadalomtörténeti, részben segédtudományi jellegűek, de a témaválasztásból kifolyóan mégis csak közvetett módon járulhattak hozzá kutatásaimhoz. Ebből következik, hogy az értekezés döntően korábban feltáratlan levéltári források feldolgozásával készült. A *Hajdú-Bihar Megyei Levéltár* eredeti és a kora újkorban másolt oklevelein (címereslevelein), nemesi iratain (címerkérő folyamodványok, nemességvizsgálati

jegyzőkönyvek, nemesi perek, családfák gyűjteménye, végrendeletek gyűjteménye, pecsétgyűjtemény, nemesi összeírások összevetve a jobbágyokéval) kívül a *Magyar Országos Levéltár* okleveleit (nagyraoszt az R 64 jelzet alatt található összegyűjtött nemeslevelek, de emellett mintegy húsz kisebb családi levéltár anyagában lévőket), valamint a *Magyar Kamara Archivuma* levelezését (A 32 Litterarum), továbbá az alábbi levéltárak és kéziratgyűjtemények vonatkozó iratanyagát vizsgáltam és hasznosítottam az értekezés elkészítésénél: a kolozsvári *Kolozs Megyei Országos Levéltár és Egyházkerületi Levéltár*, valamint *Lucian Blaga Egyetemi Könyvtár* címereslevél gyűjteménye, marosvásárhelyi *Maros Megyei Levéltár*, nagyváradi *Bihar Megyei Levéltár*, sepsiszentgyörgyi *Kovácsna Megyei Levéltár*, *Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtárának Kézirattára*, nyíregyházi *Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár*. A már kiadott forrásgyűjtemények közül is kiemelném az *Erdélyi Királyi Könyvek*, a *Magyar Királyi Könyvek*, az *Illésy gyűjtemény* (a Magyar Országos Levéltár családtörténeti cédulagyűjteménye), az *Armales et Diplomata* (Mohács előtti oklevelek és armálisok a Soproni Levéltárból), *A Magyar Országos Levéltár címereslevelei* című digitális kiadványok mellett az *Armálisok* (Nemesi címereslevelek a Zala Megyei Levéltár gyűjteményéből) című kötetet.

Az átnézett forrásanyag egy részét rendezetlen levéltári állagokban leltem fel, az áttekinthetőség kedvéért, ezek rendezése szükséges volt, katalogizálással, ami a segédtudományi kutatások alapvető metodikai módszere. Így nemcsak a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Diplomagyűjteményén belül sikerült elkülöníteni a nemeslevelek gyűjteményét, hanem a nemesi perekhez is katalógust kellett készítenem. További nehézséget jelentett, hogy Bihar vármegye a trianoni békeszerződés következtében kettészakadt, a levéltári anyagot pedig szakszerűtlenül osztották meg, ennek következtében néhány korábbi egységes gyűjtemény (pl. Armálismásolatok gyűjteménye A-K betűig a debreceni megyei levéltárban van, a másik felének hollétéről pedig Nagyváradon sincs tudomásuk) is megosztásra került néhány iratot teljesen idegen állagban (pl. címerkérő folyamodvány a családfák között) leltem fel. A címeradományozás erdélyi és magyar királyságbeli folyamatát komparatív elemzéssel végeztem el.

A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár nemesleveleinek elemzése során (III. fejezet) oklevéltani, címertani és családtörténeti leírásokat készítenem. Ezekben az egyes dokumentumok méretein (oklevél, címer, pecsét) kívül a címermotívumokra és az általam átnézett szakirodalomban és levéltári iratokban előforduló genealógiai adatokat is összegyűjtöttem. A leíró rész mellett nagy hangsúlyt helyeztem az eredeti oklevelek fontosabb részeinek (elsősorban az adományozott társadalmi rangjára utaló kitételeinek és címerleírásoknak) közlésére eredeti

latin nyelven és magyar fordításban is. Az értekezés fejezeteihez lehetőség szerint eredeti (magyar és – magyar fordítással együtt – latin) források szövegeit csatoltam függelékként, amely véleményem szerint hatékonyan alátámasztják a dolgozat megállapításait.

Az eltérő forrásadottságok miatt a 18. századi és 19. század eleji nemesi iratok elemzése során, a címereslevelek birtokosai, az armalista nemesek gazdaság- és társadalomtörténeti viszonyainak feltárása során, gazdasági és demográfiai elemzéseket végeztem, ezeket táblázatokba foglalva, statisztikai kimutatásokat állítottam össze.

3. A kutatás eredményei. Az értekezés legfontosabb megállapításai

A címeradományozás folyamata és dokumentumai a Magyar Királyságban és az Erdélyi Fejedelemségben a kora újkorban

A II. fejezetben a címeradományozás folyamatának kora újkori feltárására vállalkoztam, az Erdélyi Fejedelemségben és Magyar Királyságban (udvari kancellárián) kiadott, több mint hétszáz eredeti nemeslevél alapján. A komparatív vizsgálat során kiderült, hogy a címeradományozás a 15. századig – néhány kivételtől eltekintve – nem járt együtt társadalmi státuszváltozással, hanem már korábban is a nemesi rendhez tartozó személyek kaptak az uralkodótól címert adományozó oklevelet, a korabeli terminológiával élve „nemességük nagyobb dicsőségére”. Mindez a 16. század közepétől kezd megváltozni, amikor a török megszállás állandósul, így a magyar király a háborúk során érdemeket szerzőket – részben a török hódítás miatti államterület fogyatkozása miatt – nem tudja birtokadományban részesíteni, ami a magyar jog szerint automatikusan nemesítést is vont maga után jogkövetkezményként. Így a – birtokadománnyal történő – korábbi dologi jellegű (in res) nemesítéseket lassan felváltotta a csak személyes nemesítést (in persona) tartalmazó oklevél, amely a benne szereplő címerfestményről kapta a címereslevél (litterae armales, magyarul: armális) elnevezést. Az ilyen adományok birtokosait armalistáknak nevezték.

A Habsburgok magyarországi hatalmának állandósulása, valamint az önálló Erdélyi Fejedelemség megszületésének hatására, a középkori Magyar Királyság egységes központi oklevéladó működése is megszűnt, amennyiben Erdélyben a (többnyire csak névleg) szuverén államhatalom saját rendszert vezetett be, jóllehet ebben is végig felfedezhetőek a korábbi gyakorlat elemei.

A Habsburg államhatalom hamar felismerte a személyes nemesítésekben rejlő anyagi lehetőségeket, így meghatározott összegért (taksa) gyakorlatilag bárki nemességet szerezhetett. Ennek következtében az armalista nemesek száma ugrásszerűen megnőtt, mindez egyértelműen a földbirtokos nemesség érdeksérelmére történt, hiszen az armalisták legfőbb társadalmi bázisa a vidéken élő jobbágyság volt, így a birtokosok minden újabb nemesítéssel értékes munkaerőt veszítettek, mert a nemességet szerzők mentesültek a jobbági sorban élő társaikat továbbra is sújtó személyi kötelezettségek alól. Az érdekmentésre a szokásjog a *manumissio* intézményét alakította ki, amelyben a földesúr és nemesedni vágyó jobbágya egyezséget kötött, amit a földesúr által kiadott *manumissio*-s levélben rögzítettek. Ez tartalmazta azokat a kondíciókat, amiket a jobbágnak korábbi kötelezettségei alól való mentesüléséhez teljesítenie kellett, valamint a földesúr engedélyét a jobbági szolgáltatások alól. A jobbági kötelezettségek alól szabadultak már szabadon nemességért folyamodhattak.

A Habsburgok uralta Királyi Magyarországon a címerképet is tartalmazó – latin nyelvű – „alázatos kérelem” formájában benyújtott címerkérő folyamodványt kellett benyújtani a címereslevél elnyeréséhez, Erdélyben ettől eltérően, formuláktól mentes – címerfestmény nélkül – beadott, magyar nyelvű kérelmeket találunk.

A király által kiadott címereslevelek belső szerkezetét vizsgálva – a középkori *privilegium*levelekből átmentett – klasszikus hármas felosztás (I. bevezetés; II. tárgyalás; III. befejezés) elvének érvényesülése figyelhető meg. A *protocollum* részei a kibocsátót megnevező *intitulatio* (I.1.), és közbe ékelve az oklevéladó isteni eredetű hatalmára utaló jámborsági formula (*formula devotionis*, I.2.), majd az általános közönség megszólítása, akihez a levél szól (*inscriptio*, I.3.). A tárgyalás tartalmazza az *arenga*-t (II.1.), amelyben az oklevél(ek) kiadásának általános magyarázata szerepel, amit az erények, tettek, szolgálatok konkrét, vagy általános megnevezése követ (*narratio* II.2.). Konkrétan leírja a jogi tény, a nemesítés/nemességmegújítás tényét, a hozzá kapcsolódó jogok általános felsorolása mellett a *dispositio* (II.3.). Ennek a szövegébe van beszúrva a címereslevél legsajátosabb része, a címerleírás (II.4.). A rendelkező részt az oklevélben foglaltak megerősítését és a hitelesítés módját leíró formula (*corroboratio*, II.5.) következik. Végezetül a befejező rész a *datatio*-t (III.1.), a méltóságsort (*series dignitatum*, III.2.), és az aláírásokat (*subscriptiones*, III.3.) tartalmazza. Az erdélyi oklevelekből ezzel szemben hiányzik a méltóságsor, ami a középkori okleveleknek sem volt sajátosága, így érdekes módon ez a szokás az erdélyi oklevéladó gyakorlatban élt tovább, a reneszánszra jellemző antik utalásokat tartalmazó szövegrészek alkalmazásához hasonlóan, amelyek szintén felfedezhetőek erdélyi armálisokban, különösen a 16-17. század fordulóján.

Az átfogó elemzések hiánya miatt korábban nem helyeztek figyelmet a házmentesítést is tartalmazó címereslevelekre. Az ilyen oklevelek a 16. századi magyar királyi adományokban tűnnek fel először, de jellemzően erdélyi armálisokban találkozni velük. Ezek a privilégiumlevelek a személyi mentesítésen kívül az adományozott házát, telkét is adómentes státuszba helyezte, kvázi nemesítette, így gyakorlatilag egyetlen nemes státuszba emelve az oklevél birtokosát, aki ezért nem tekinthető szűkebb értelemben vett armalistának, hiszen, ha csak egy telek erejéig is de –jogilag mindenképpen – birtokos személy lett, vagyis nemcsak „in persona” nemesítették.

A címereslevelet legmarkánsabban a címerfestmény különbözteti meg a többi privilégiumlevélétől. A különböző levéltárakban átnézett, többségében korábban nem közölt címerfestmény alapján számos megállapítás tehető: elsősorban – munkáik alapján – azonosíthatóak egyes címerfestők. Így pl. a 16. század utolsó negyedében a Báthoryak udvarában tevékenykedő, ismeretlen, két – talán lengyel – művész egészen sajátos, barokkos kartusba foglalt ovális pajzsokat festett: előbbi minőségesebb, utóbbi stílusos, ám kevésbé kifinomultabb modorban. Bocskai István adományait vélhetően egy művész festette, aki feltehetően jól ismerte a német birodalmi gyakorlatot. Erre utal a néha az oklevél közepére festett címereken kívül, a címerkeret néhány eleme: így a kibocsátó családi címerének és a címeiben szereplő területek jelvényeinek esetleges megjelenítése, vagy a királyi kancelláriai oklevelekben az architektonikus fülke oszlopai előtt álló királyalakok mintájára megfestett bibliai alakok. Egyszerűbb munkáiban a címert kettős, a koronáig damaszkolt zöld, felette arany csillagokkal megszórt égszínkék háttérrel festette, amit felül tört ívű babérkoszorú övez, ecsetvonásai még 1615-ben is felfedezhetőek. Feltehetően az udvari kancellárián jóval nagyobb számban fordultak meg az okleveleket illusztráló festőművészek, akik munkáit talán nehezebben lehet azonosítani, de markánsan elkülöníthető pl. a kék szőnyegre hosszúkás, belül babérkoszorúval övezett sötét kartust festő művész 17. század harmincas éveiben.

Az oklevelek vizsgálata során a jobbágyi és mezővárosi társadalmi státuszról feltörekvő személyek alaposabb, foglalkozás szerinti megoszlására utaló adatokat is felleltem, így a földművesek, kézművesek mellett igen markánsan szerepelnek a katonák, kereskedők, és viszonylag nagy számban az egyházi és világi értelmiség (papok, tanárok, íródeákok, stb.) tagjai is.

A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár armálisai

A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár diplomagyűjteményében elszórva nyolcvankilenc armális található, az 1535 és 1811 közötti időintervallumból. Időrendi szóródásukat tekintve

aránytalanság tapasztalható, hiszen többségében 17. századi címeresleveleket tartalmaz a diplomagyűjtemény, hiszen a 16. századból hat, a 18.-ból öt, a 19. századból mindössze egy oklevél származik.

A címerfestményeket átnézve megállapítható, hogy mesteralakok csak pajzsosztásként szerepelnek (harántvágás, hasítás), többségben vannak a címerképek, amelyek általában realista módon vannak ábrázolva. Gyakoriságukat tekintve többségben vannak a teljes, vagy derékből növekvő emberalakok és a magyar heraldikára oly jellemző karábrázolások, de emellett számos motívum is megfigyelhető, ami jól tükrözi a nemességbe igyekvők társadalmi bázisát (mészáros-bárd; strázsamester-kulcs; ötvös-kupa, stb.).

Megfigyelhető, hogy a levéltárban lévő 16-19. századi armálisok az ország különböző megyéiben honos családok szerzeményei, de mégis a legtöbben korábban is bihari illetőségűek voltak, amennyiben elfogadjuk azt, hogy a törvény értelmében a lakhely szerinti hatóság előtt történt a kihirdetés

Az armalista nemesség előjogai védelmében folytatott küzdelme a 18. századi Bihar vármegyében

A 18. században keletkezett különböző típusú – nemesi felkelések alkalmával készített felvételek, vagyoni számbavételek, taksakirovásokat rögzítő – nemesi összeírások alapján egyszerűen össze lehetne állítani az armalisták névsorát, csak hogy több problémával is szembesül a kutató: egyrészt a forrásokból kibontakozó armalista státusz olykor átmenetinek tűnő jellege, másrészt az összeírások – részben az előbbi miatt bekövetkező – pontatlanságai okoznak problémát.

Jogi szempontból a jobbágytelken élő, címereslevéllel bíró nemesek az armalisták, ám a források tanúsága szerint ez hamar megváltozhatott, ha a jobbágyokhoz hasonlóan adófizetés alá kerültek, nemesi jogaik jogilag megszűntek, vagy ha valamilyen úton birtokot szereztek, vagy birtokadományt nyertek. Utóbbi esetben az armális nem egy jogi státuszba való kerülést jelentett, hanem a nemesség szerzőmódja lett.

A 18. század közepétől kezdve néhány évente újabb nemesi összeírásokra került sor. Gyakoriságukat igazolhatja a nemességigazolások során hozott döntések következtében állandóan változó kétségtelen nemesek száma, a migráció, a vagyonban bekövetkező – általában süllyedő tendenciát mutató – változás, a családfő elhalása, stb.

A rendelkezésre álló levéltári források, valamint a megjelent szakirodalom adatai alapján összeállított nemesi kataszter elkészítését elsősorban a hiánypótlás motiválta: Bihar vármegye

nemességének legfontosabb adatait olyan korszerű, könnyen áttekinthető formában közreadni, amely nagyban megkönnyíti a további kutatásokat, akár a megye egészére, akár egyes településekre vonatkozóan. Természetesen a kataszter újabb adatsorokkal (pl. lakóhelyek, családfák) tovább bővíthető, így nem is tekinthető lezártnak, annál is inkább mivel a közgyűlési jegyzőkönyvek adatait ki lehet egészíteni olyan armálisok kihirdetési záradékaiban szereplő adatokkal, amiket 1660 előtt adtak ki, vagyis az elpusztult vármegyei jegyzőkönyvek időszakában.

A 18. század második felében öt – az egész megyére kiterjedő – nemesi összeírás (1759, 1769, 1776, 1784, 1792) alapján nyilvánvaló a nemesség számának folyamatos növekedése, különösen a mezővárosokban.

Az armalisták vagyoni helyzetére elsősorban a taksaösszeírások alapján derül fény, ugyanis ezeket az aprólékosan felmért vagyoni helyzet alapján rótták ki, így a taksa összege közvetett módon utal az egyének gazdasági erejére is, még annak figyelembe vételével is számolva, hogy az egyes járásokra kiosztott adó mértéke, a nemesek száma – ebből következően az átlagosan egy főre jutó taksa mértéke is állandó változást mutat. Sajnos a conscriptio-k alapjául szolgáló – a jobbágyok összeírásaival azonos módon készülő – táblázatos összeírásokból csak viszonylag kevés állt rendelkezésre, de ezek lehetőséget nyújtottak arra, hogy azok alapján nyerjünk betekintést az állatállományra és a termésmennyiségre vonatkozóan, akár egyes személyekre lebontva is, figyelembe véve a vármegye járásainak eltérő természetföldrajzi adottságait, amelyek alapvetően meghatározták a termelési lehetőségeket.

Az armalista nemesség életében fontos szerepet játszottak a nemességigazolások, amelyek hivatalosan a „kétségtelen” nemesség megállapítására szolgáltak, megindításukat valójában inkább az udvarnak az adófizetők számának növelésére szolgáló törekvései motiválták, hiszen sikertelen igazolás során a nemesek elvesztették rendi előjogaikat és visszasüllyedtek a jobbágyi státuszba. A bihari armalista nemesség kutatásának is fontos forrása a nemességigazolások során keletkezett iratmennyiség, ami nemcsak a szakirodalomban kevésbé feldolgozott igazolási formák – a nemességvizsgálat és a nemesi per – megismeréséhez, hanem a vizsgált társadalmi csoport műveltségi viszonyainak alaposabb megismeréséhez is fontos adalékokat nyújt.

Az értekezés tárgyában megjelent publikációk és előadások

Önálló kötet

Armales Transylvanorum. Válogatás az erdélyi fejedelmek címeradományairól. Attraktor Kiadó, Máriabesnyő-Gödöllő, 2009. 132. p.

Tanulmányok

1. Die Wappenbriefe von König Matthias. In: *Matthias and his legacy.* Eds. Attila Bárány–Attila Györkös. Debrecen, 2009. 107–134.
2. Báthory Gábor adományozta armálisok a Magyar Országos Levéltárban. In: *Báthory Gábor és kora.* Szerk.: Papp Klára, Jeney-Tóth Annamária és Ulrich Attila. Debrecen, 2009.
3. A sólyom, mint címerkép. Egey István Megesyre hamisított armálisa 1625-ből. *Turul* 2007. 3–4. 84–90.
4. Nagytúri Thury Ferenc armálisa a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Diplomagyűjteményében. *Levéltári Szemle* 2006. 4. 3–11.
5. Taxony János címerkérő folyamodványa és armálisa 1669-ből. *Kút* 2006. 4. 3-15. p.
6. Adalékok a Paczali Peres másképp Nagypaczali család történetéhez. *Történeti Tanulmányok XIV* (2006) 119–129.
7. Az Albisi Zólyomi család története. In: *Érmelléki Kalauz.* Szerk.: Veliky János. Debrecen, 2005. 43–56.
8. Hadi viselet és fegyverzet ábrázolása magyar címeresleveleken a 16. század végéig. *Turul* 2005. 3–4. 86–95.

Cikkek, közlemények

9. A székelyhídi református templom. *Várak, kastélyok, templomok* 2006. 5. 29–31.
10. A Turi család címermegújító kérelme (1566). In: *Turul* 2008. 2. 50–51.
11. Nemzetközi konferencia Báthory Gáborról. Konferencia beszámoló. *Debreceni Szemle* XVII/1. (2009) 135-136.
12. „A Bocskai felkelés mérlege: a bécsi és zsitvatoroki béke” Konferencia beszámoló. *Debreceni Szemle* XV/1. (2007) 142–143.
13. A brassói Trauschenfelsi Trausch család armálisa. *Turul*. 2009. 3. 89–90.

Nemzetközi konferenciák, előadások

1. „Báthory Gábor címereslevelei a kolozsvári közgyűjteményekben.” Előadás. 2009.

június 3. Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár

2. „Báthory Gábor armálisai.” 2008. október 16. Báthory Gábor és kora. Nemzetközi konferencia. Debrecen–Nyírbátor
3. „Die Wappenbriefe von König Matthias.” 2008. szeptember 18. Matthias and his legacy. Nemzetközi konferencia. Debreceni Egyetem, Debrecen
4. „Fegyverzet ábrázolása 1526 előtti magyar címereslevelekben”. 2008. május 18. Történelem segédtudományai határok nélkül konferencia. Abaújdevecser-Encs
5. „*kin az karoly címer van...*” A Károlyi család, Szatmár vármegye és Nagykároly város címerei. Előadás. 2007. április 25. Nagykárolyi városi múzeum, Nagykároly
6. „A családfakutatás 18. századi forrásai” Előadás. 2009. november 20. Borsos Tamás Egyesület Előadásai, Bolyai Farkas Elméleti Líceum, Marosvásárhely

Hazai konferenciák, előadások

1. „Adalékok az erdélyi fejedelmek címereslevél adományozó gyakorlatához.” Előadás. 2009. június 25. ELTE Egyetemi Könyvtár, Budapest
2. „Múlt és jövő: gondolatok a magyar állami jelképekről.” Előadás. 2009. május 2. Debreceni Egyetem Hatvani István Szakkollégiuma, Debrecen
3. „A Zólyomi család bihari kapcsolatai” 2004. december 1. Debreceni Egyetem Hatvani István Szakkollégiuma, Debrecen
4. „Hadi viselet és fegyverzet ábrázolása magyar címereslevelekben a 15. században” 2004. április 13. Debreceni Akadémiai Bizottság, Debrecen
5. „A bajor államcímer története” 2005. december 1., Debreceni Egyetem Hatvani István Szakkollégiuma, Debrecen
6. „A Hajdú-Bihar Megyei Levéltár címereslevelei” Előadás. 2008. március 27. ELTE Egyetemi Könyvtár, Budapest

Egyéb publikációk

Tanulmányok

1. Rugonfalvi Kiss István heraldikai diasorozata a Debreceni Egyetem Történelmi Intézetében. *Turul* 2009. 4. 106–112.

2. Mórbrázolások a heraldikában. In: *Kötet Pandula Attila születésnapjára*. Szerk.: Rainer Pál. 2010. (Nyomtatás alatt)
3. Napóleon és a nemesi heraldika. *Szkhion* 2006. 1. 18–24.
4. A bajor állami és kerületi címerek. *Turul* 2006. 3–4. 86–94.

Cikkek, közlemények

5. A Debreceni Egyetem Aulájának címeres üvegablakai. *Debreceni Disputa* 2010. 1. 57–60.
6. Árpádházi vágások a cambridge-i Queens' College címerében. In: *Turul* 2008. 2. 52–53.
7. Fényben fürdő ólomüveg ablakok. *Debrecen*. 2009. június 24. 5.
8. Az első világháború brit áldozatainak címeres emléktáblája a brüsszeli katedrálisban. *Turul*. 2009. 3. 91–92.

Könyvismertetések

1. *Hesmer, Karl-Heinz: Flaggen und Wappen der Welt*. München, 2008. *Klió*. 2009. 1. 76–79.
2. *Lorenzo Carratti di Valfrei: Araldica*. Milano-Madrid, 2005. *Turul* 2008. 1. 30–31.
3. *Neubecker, Otfried: Wappenkunde*. München-Ljubljana, 2007. *Klió*. 2008. 2. 41–45.
4. *Václav Vok Filip: Einführung in die Heraldik*. Stuttgart. 2000. *Turul*. 2005. 1–2. 58–59.
5. *Gheorge Gorun: Konfliktusok és korrupció*. Debrecen, 2006. *Szkhion*. 2007. 1. 98–100.
6. *Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon*. Budapest, 2006. *Turul*. 2007. 2. 62–63.
7. *Papp Klára: Csáky Kata levelezése*. Debrecen, 2006. *Századok*. 2007. 5. 1328–1330.
8. *Daniel Hoch: Wappen in Deutschland*. München, 2003. *Klió*. 2007. 3. 76–79.